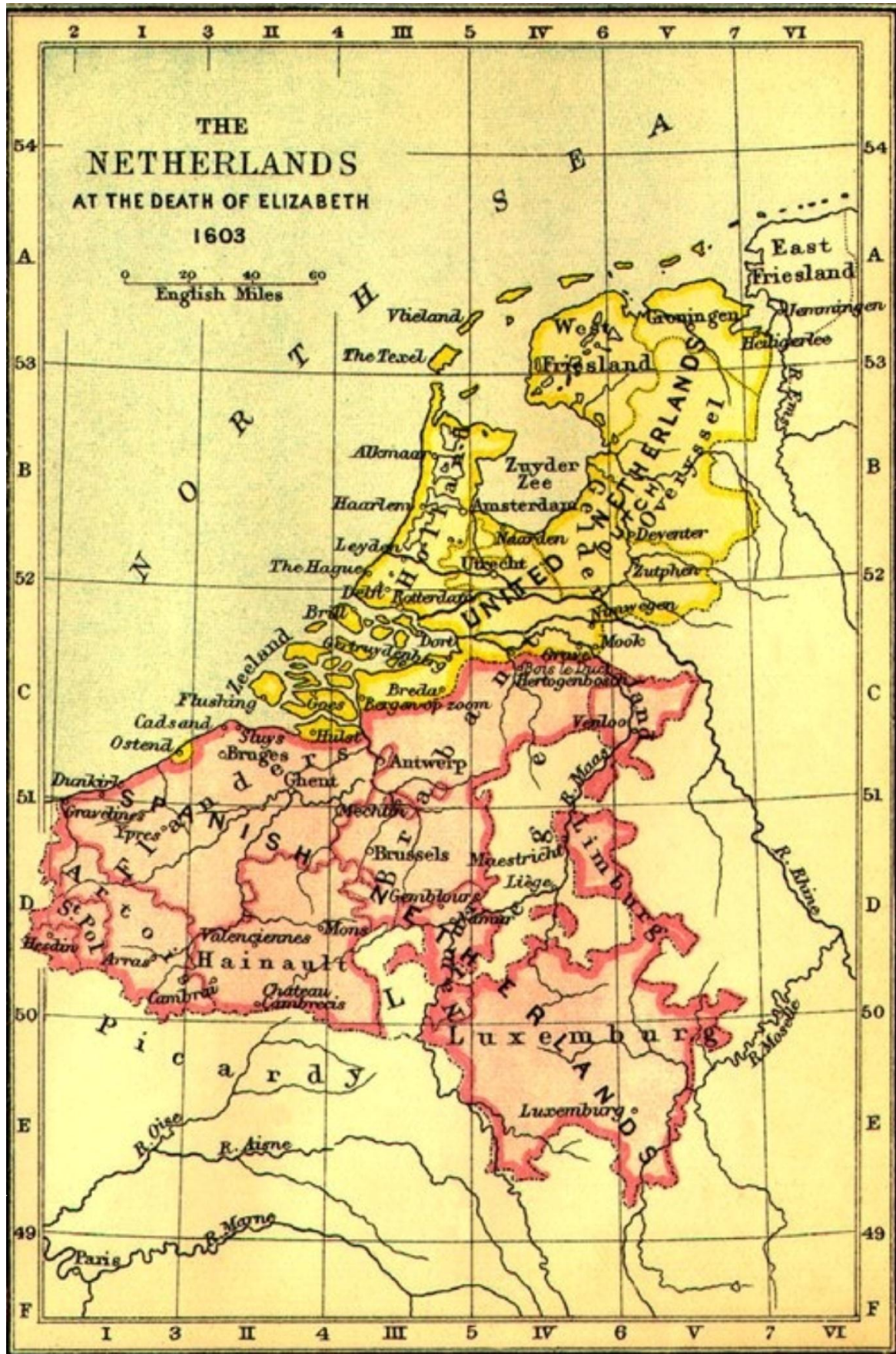

Beelden van Nederland en Alkmaar tussen 1573 en 1603

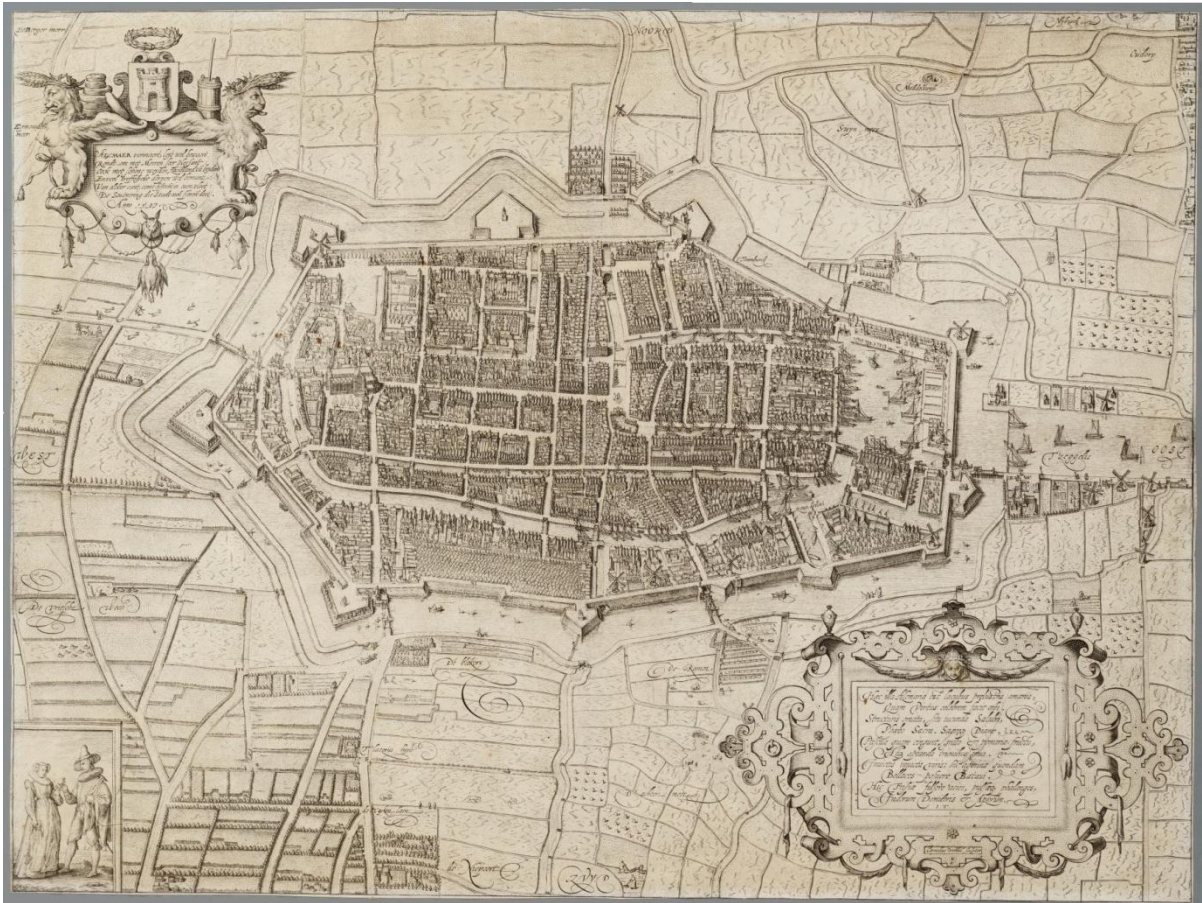
aangedragen door Hubert van Onna en
verder uitgewerkt door Francis Franck

September 2009

Nederland 1603

Alkmaar 1597, C. Drebbel

ALCMAER vermaert, leyt wel bewaert
 Rondt om met Meeren seer pleyfant:
 Oock met schone weyden, zaedland va[n] beyden
 En veel treffelycke dorpen wel bemant
 Van elcker cant, comt lyftocht in over vloet:
 De Soutnering die Stadt oock florere[n] doet

Anno 1597

Haec illa Alcmaria est lacubus prelustris amaenis,
 Quam virtus celebrem facit orbi.
 Structuris ornata, situ iucunda Salubri,
 Phoebæ Sacra. Sacraeque Dianæ
 Pascua quam cingunt, grato et pomaria fructu
 Atque aptanda trionibus arua.
 Invictis invicta viris; hic agmina quondam
 Bellaces posuere Batavi.
 Hic Frisiae fulsere acies, pulsaeque phalanges,
 Indorum Domitoris et Aphruum

I.T.

Catalogusnummer PR 1005036

Uiterlijke vorm Kaart

Plaats Alkmaar

Onderwerp Alkmaar

Beschrijving Plattegrond van Alkmaar, 1597. Titel linksboven met tekst in het Nederlands en wapen van Alkmaar, rechtsonder tekst in het Latijn.

Annotatie Uit: Alkmaer en deszelfs geschiedenissen, beschreven door Gijsbert Boomkamp, Rotterdam 1747. Zie ook: Th.P.H. Wortel in de 'Historisch-Vergelijkende beschouwingen' in: Joan Blaeu's 'Toonneel der Steden van de Vereenighde Nederlanden, met hare beschrijvingen', [Facsimile-uitgave] Amsterdam 1966.

Datering 1597

Vervaardiger Drebbel, C.

Techniek Kopergravure

Alkmaar 1603, Petrus Kaerius

ALCMAER vermaert, leyt wel bewaert
Rondt-om met Meeren seer playsant:
Oock met schone weyden, saedland va[n] beyden
En veel treffelycke dorpen wel bemant
Van elcker cant, comt lyftocht in over vloet:
De Soutnering de Stadt oock florere[n] doet

Anno 1603

Petrus Kaerius fecit

Haec illa Alcmara est lacubus prelustris amoenis
Quam virtus celeberrum facit orbi.
Structuris ornata, situ iucunda Salubri,
Phoebo Sacra. Sacraeque Dianae
Pascua quam cingunt, grato et pomaria fructu
Atque aptanda trionibus arua.
Invictis invicta viris; hic agmina quondam
Bellaces posuere Batavi.
Hic Frisiae fulsere acies, pulsaeque phalanges,
Indorum Domitoris et Aphrum

I.T.

Catalogusnummer PR 1003123

Uiterlijke vorm Kaart

Plaats Alkmaar

Onderwerp Alkmaar

Beschrijving Plattegrond van Alkmaar. Titel (Alcmaer) middenboven. Linksboven het wapen van Holland, rechtsboven het wapen van Alkmaar. Linksonder tekst in het Nederlands, rechtsonder in het Latijn.

Annotatie Uit: L. Guiciardini, Beschrijving der Nederlanden, uitgave 1609. Lit: B. van 't Hoff, Bijdrage tot de datering van de oudere Ned. stadsplattegronden, in: Ned. Archievenblad 49, (1941-1943) p. 57-68.

Datering 1603

Vervaardiger Keere, P. van der (Petrus Kaerius)

Techniek kopergravure

De belegering van Alkmaar in 1573

Afbeelding
van 't beleg der Stad
Alkmaar
in 't Jaar 1573
door de Spaanschen
agtervolgens d'oudste en
beste teekeningen.

Uit [Alkmaar en zyne Geschiedenissen](#), 1747

ALKMAAR
EN ZYNE
GESCHIEDENISSEN
BESCHREVEN DOOR
S. EIKELENBERG.
MET AFBEELDINGEN.

TE ROTTERDAM,
By **PHILIPPUS EN JAKOBUS LOSEL,**
Boekverkoopers, MDCCXLVII.

De belegering van Alkmaar in 1573

De kaart van Alkmaar van Lourens Pietersz. Uit circa 1572 [Collectie Nationaal Archief, Den Haag]

Alkmaar bouwt een nieuwe vesting terwijl de Spanjaarden Haarlem belegerden, begonnen de Alkmaarders met het versterken van hun stad. De muren die tussen 1520 en 1550 waren gebouwd, boden onvoldoende bescherming tegen het moderne Spaanse geschut.

De Alkmaarse landmeter Adriaen Anthonisz ontwierp een moderne vesting met uitspringende stenen bastions en garden wallen, die om de bestaande ommuring word heengebouwd. Er was geen tijd om de oude muren of te breken. De kaart van Lourens Pietersz toont het deel van de vestingwerken dat bij de komst van de Spanjaarden gereed was.

De belegering van Alkmaar in 1573

Anno 1573 den 21 Augusti heeft het Spaensch gewelt
door strenghe belegeringh Alkmaer vast beslooten
voor welke 121 Vendelen en 550 Ruijters sijn getelt
20 grove Stucken op den 18 Septemb gevelt
en opt zwackste de Stadt benout met 2036 scoote
Vierdalf uijre aen 4 oorden door stormingh bestooten
sijn affgeslaegen door ontrent 1300 burgers en 4 vendel
souldaten crachtich
en den 8° October vertrocken, loff en danck sij Godt Almachtich

Anno 1573 den 21 Augusti heeft het Spaensch gewelt
door strenghe belegeringh Alkmaer vast beslooten
voor welke 121 Vendelen en 550 Ruijters sijn getelt
20 grove Stucken op den 18 Septemb gevelt
en opt zwackste de Stadt benout met 2036 scoote
Vierdalf uijre aen 4 oorden door stormingh bestooten
sijn affgeslaegen door ontrent 1300 burgers en 4 vendel
en den 8° October vertrocken, loff en danck sij Godt Almachtich

Collectie:

Stedelijk Museum Alkmaar

Techniek:

olieverf

Inventarisnummer:

020600

Collectienaam:

16e en 17e Eeuwse Schilderijen

Vervaardiger:

Anoniem

Titel:

Het beleg van Alkmaar in 1573

Materiaal:

paneel

Titel Datum:

De belegering van Alkmaar in 1573 door de Spanjaarden, 1603

Herkomst:

Alkmaar, De Oude of Sint Jorisdoelen. In 1804 overgebracht naar het Stadhuis. In Stedelijk Museum Alkmaar sinds 1873

Beschrijving:

Weergegeven is de stad Alkmaar tijdens het beleg van de stad door de Spanjaarden in 1573 (zie ook cat. nrs. 13 en 14). Het schilderij toont de stad en haar omgeving in vogelvlucht. Op de voorgrond ziet men Oudorp waar het hoofdkwartier van Don Frederik, de bevelhebber van de Spaanse troepen, was gevestigd. Ten behoeve van de compositie van het schilderij, heeft de schilder het dorp als het ware 'omgeklapt'. Als hij de ligging waarheidsgetrouw had weergegeven, zou Oudorp buiten de lijst terecht zijn gekomen. De schilder heeft zich ingespannen om een gedifferentieerd beeld van het dagelijks leven te geven. In het kamp wordt gegeten en geluierd. Een priester verlaat in het gezelschap van twee monniken en een koorknaap de kerk om de troepen te gaan zegenen. Bij de huisjes op de voorgrond staat een vriend paar. Links wordt een koe gemolken en rechts brood gebakken; varkens steken hun kop uit het kot en worden gevoerd. Rechts is een ruïne te zien. Waarschijnlijk is dit het overblijfsel van de dwangburcht de Middelburg. Op de achtergrond de duinstreek, die rechts begint met het kasteel in Egmond aan de Hoef (zie cat.nrs. 15, 16 en 39), en links eindigt met de contouren van de Sint Bavo te Haarlem. Eveneens afgebeeld is de Abdij van Egmond die voor het beleg al verwoest was (zie cat. nrs.8 en 17). Binnen de muren van de stad zijn onder meer de Kapel-kerk, het Heilige Geest Gasthuis (nu het Waaggebouw), het Stadhuis en de Grote of Sint Laurenskerk te onderscheiden. Het paneel werd besteld door de Oude Schutterij. De opdracht zou zijn verleend in 1598. De datering op de lijst die bij de restauratie van 1968 weer te voorschijn kwam lijkt er op te wijzen dat het paneel in 1603 is voltooid.

De belegering van Alkmaar

Oorsprong mij onbekend

Afbeelding in Alkmaars Museum

De belegering van Alkmaar door de Spanjaarden, gezien vanuit het noorden Pieter Adriaensz Cluyt, 1580

Alle die dit aenschout, jonck ende oude, die hier comen beneven hier siet ghj clær, tbeleg van Alckmaer, en die storm naer leven gheconterfeijt, twort u geseijt, so dien doen lach waerachtich Die die burgers noch knechten, cloeck int vechten, niet wilden op geven maer weder stonden hoort mijn vermonden, den vianden seer crachtich waer of, met lof, te bedanken staet die beschermmer almachtich

Pieter Adriaensz Cluyt

De belegering van Alkmaar door de Spanjaarden, gezien vanaf het noorden, 1580

dit is een stormbrugge naert leven geconterfeijt. Die burghers haelden sulek een binnen stede van welcken die Spangiaerts 5 hadden bereijt. Van C voeten lang, 5 voet hoogh en p voet brede ano 1575

Opten 21 augusti verstaet den sin. Heeft don Frederich Alckmaer gaen berennen
Dat daer niemant mocht uijt of in, 2036 schooten wilt bekennen
Heeft hij op de 18 septembris ghaen sennen. En stormden 4 dalf vuier op die stadt
Of geslagen sijnde ghingen sijt wennen. Opte 20 septembris schoten sij 700 schoten pladt
En stonden weder om te stormen radt. Maer en dorsten niet weder an comen
Opten 8 octobris vertrocken sij dat, Open ghinghen poorten en bomen.

Collectie:

Stedelijk Museum Alkmaar

Techniek:

olieverf

Inventarisnummer:

020856

Collectienaam:

16e en 17e Eeuwse Schilderijen

Vervaardiger:

Cluyt, Pieter Adriaensz

Titel:

De belegering van Alkmaar door de Spanjaarden, gezien vanuit het noorden

Materiaal:

paneel

Titel Datum:

De belegering van Alkmaar door de Spanjaarden, gezien vanuit het noorden, 1580

Herkomst:

Alkmaar, De Oude of St. Jorisdoelen. In 1804 overgebracht naar het Stadhuis. Aanwezig in het Stedelijk Museum Alkmaar sinds 1875

Beschrijving:

De belegering van Alkmaar vormde een keerpunt in de succesrijke heroveringspolitiek van Alva. Nadat diens zoon Don Frederik de steden Mechelen, Deventer, Naarden en Haarlem had veroverd, zette hij koers naar Alkmaar, dat in juni 1572 met grote aarzeling partij had gekozen voor prins Willem I van Oranje. De vorst bezocht de stad in oktober van dat jaar en gaf opdracht tot versterking van de vestingwerken. De architect werd landmeter Adriaan Anthonisz (1541-1620). Toen de Spaanse troepen op 16 juli 1573 voor de stad verschenen, waren vier van de acht door hem ontworpen bolwerken klaar. De hier afgebeelde noordzijde was nog in aanbouw. Alleen de stadsmuur uit 1551 bood enige bescherming. Deze werd verstevigd. Op dit paneel is Alkmaar te zien vanuit het noorden, waar de Spanjaarden de Friese Poort bestormen, nadat ze de runmolens en de tonnenschans hebben veroverd. Deze gebeurtenis vond plaats op 29 augustus 1573. Links op de voorgrond staat een vendel Spaanse soldaten te wachten tot het in actie moet komen. Rechts eveneens een Spaans vendel dat op het punt staat om aan te vallen; een soldaat is in de beschutting van een schans en een uitkijktoren bezig zijn kanon te richten. Schuin achter hem staan twee monniken, die de troepen zegenen. Links op het middenplan de drie wielen van een overtoom, waar schepen konden worden overgezet. Daarnaast kanonnen op affuiten en Spaanse soldaten die ze in de beschutting van schanskorven bedrijfsklaar maken. De Friese Poort wordt van twee kanten aangevallen. Op de achtergrond de stad met onder meer de silhouetten van de Kapelkerk, het Heilige Geest Gasthuis (nu de Waag), het Stadhuis en de Grote of Sint Laurenskerk. In de cartouche onderaan is een pontonbrug te zien die op de Spanjaarden is veroverd. De aangegeven datering 1573 geeft aan in welk jaar dit wapenfeit plaatsvond. Hoewel de teksten in de cartouches suggereren dat de belegering van begin tot eind in beeld is gebracht, gaat het op dit paneel toch vooral om de bestorming van de Friese Poort. Het schilderij en de pendant werden besteld door de Nieuwe of Sint Sebastiaansdoelen. De panelen zijn ongetwijfeld bedoeld om de betrokkenheid van de schutterij te benadrukken. Toch zijn er nauwelijks schutters te zien; deze bevonden zich vooral binnen de stadsmuren. De voorstellingen op beide panelen zijn, naar we mogen aannemen gebaseerd op mondelinge overlevering en wellicht ook eigen waarneming van Cluyt. Daarnaast kan het ooggetuigenverslag van Nanning van Foreest (cat.nr. 100) dat in 1573 in Delft verscheen ook als bron hebben gediend.

De belegering van Alkmaar door de Spanjaarden, gezien vanuit het zuiden Pieter Adriaensz Cluyt, 1580

Pieter Adriaensz Cluyt

De belegering van Alkmaar door de Spanjaarden, gezien vanaf het zuiden, 1580

Collectie:

Stedelijk Museum Alkmaar

Techniek:

olieverf

Inventarisnummer:

020857

Collectienaam:

16e en 17e Eeuwse Schilderijen

Vervaardiger:

Cluyt, Pieter Adriaensz

Titel:

De belegering van Alkmaar van Alkmaar door de Spanjaarden, gezien vanuit het zuiden

Materiaal:

paneel

Titel Datum:

De belegering van Alkmaar door de Spanjaarden, gezien vanuit het zuiden, 1580

Herkomst:

Alkmaar, De Oude of St. Jorisdoelen. In 1804 overgebracht naar het Stadhuis. Sinds 1873 'n het Stedelijk Museum Alkmaar

Beschrijving:

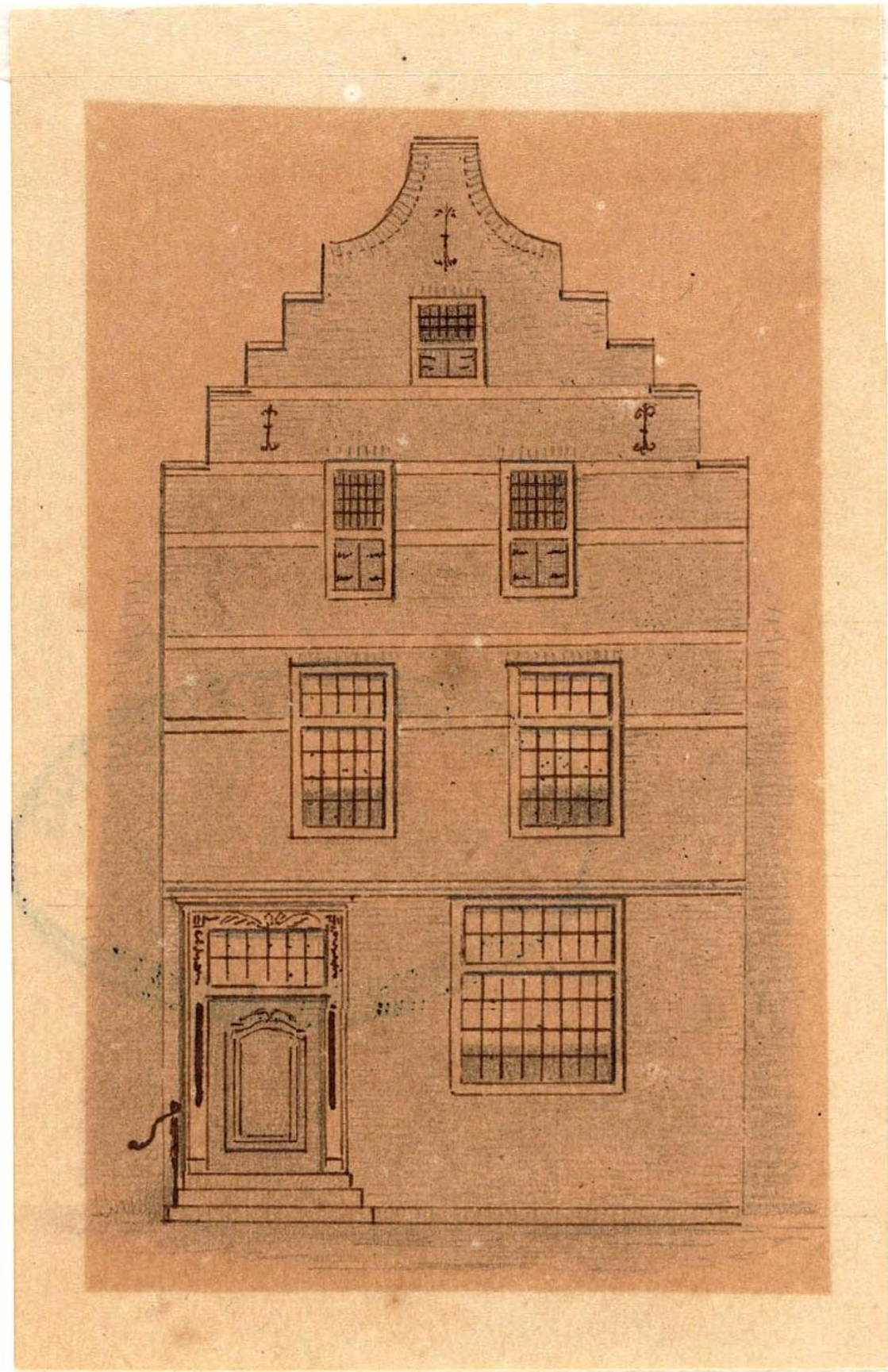
Weergegeven is de belegering van Alkmaar door de Spanjaarden aan de zuidzijde van de stad. Links op de voorgrond is het kamp van de Spanjaarden te zien. Waarschijnlijk is dit het deel van het kampement dat bij de Nieuwpoort aan de zuidzijde van de stad was gelegen. In een van de Spaanse legertenten wordt de maaltijd geserveerd. Links daarvan is Don Frederik te paard te zien. Rechts op de voorgrond in de buurt van een opvallend gespleten boomstronk, de overblijfselen van een gebouw. Op een van de stenen van de ruine bevinden zich de signatuur van Cluyt, die tekent met Cluitich, zijn monogram en de datum 1580. Daar achter een rij boeren die volgens de overlevering gedwongen worden tot het verrichten van werkzaamheden aan een van de schansen. Op het middenplan is te zien hoe een vendel Spanjaarden het in 1573 gereedgekomen Grote Bolwerk van Adriaan Anthonisz (1541-162,0) aanvalt. Ook elders op het paneel zien we troepenbewegingen. Op de achtergrond is het silhouet van de stad weergegeven met onder meer de Grote of Sint Laurenskerk, het Stadhuis, het Heilige Geest Gasthuis (nu de Waag) en de Kapelkerk. Evenals cat.nr. 13 werd het schilderij in 1580 vervaardigd in opdracht van het Sint Sebastiaansgilde, dat een belangrijke rol heeft gespeeld in de belegering van de stad.

Waag en Kaasmarkt in 1674

titel:	"de Waegh en Kaesmarckt van de stadt Alckmaer"
datum:	[1674]
omschrijving:	Bedrijvigheid op de Waag en Kaasmarkt, op de voorgrond worden de kazen per boot af- en aangevoerd. Links op de brug een koets met vier paarden. Daarachter twee huizen aan de Mient: "de Witte-Os" van boekverkoper A. Hafersou, en "de Witte-Roos".
identificatie:	memorix::col17:dat2305
onderwerp:	markten; pleinen; rijtuigen; waaggebouwen
maker:	[Hooghe, Romeyn de (1645-1708)]

"De Mosterdpot" in 1835

Catalogusnummer PR 1000146

Uiterlijke vorm Tekening

Plaats Alkmaar

Onderwerp Hofstraat

Beschrijving Gevel van het huis "De Mosterdpot".

Annotatie Uit de Bruinviscatalogus: tot 1612 eigendom van C. Drebbel, in 1802 aangekocht voor synagoge, vóór 1840 de gevel, in 1884 inwendig verbouwd.

Datering 1855 ca naar de situatie van 1835

Vervaardiger Bruinvis, C.W.

Techniek tekening in potlood, pen in bruin